

Fecr Yayınları: 623

DEMENHÛRÎ'NİN BELAĞATÇILIĞI

Hüseyin GÜNGÖR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Editör
Dr. Recep KIRCI

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Aralık 2022

ISBN: 978-625-8304-71-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

DEMENHÛRÎ'NİN BELAĞATÇILIĞI

Hüseyin GÜNGÖR

Ankara 2022

Hüseyin GÜNGÖR

1997'de Ordu'da dünyaya geldi. 2011-2020 yılları arasında Şanlıurfa, İstanbul ve Adıyaman gibi illerde klasik Arapça eğitimi aldı. 2020 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2022 yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimlerinde Demenhûrî ve Hilyetu'l-Lubbi'l-Masûn bi Şerhi'l-Cevheri'l-Meknûn İsimli Eseri adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2022 yılından itibaren Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Arap Dili ve Belagati bölümünde öğretim görevlisi kadrosunda görev yapmaktadır. İyi derecede Arapça bilen yazar evlidir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	9
ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	13
2. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları	14

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMENHÛRÎ'NİN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ

1. 18. Yüzyıl Mısır Tarihine Genel Bir Bakış	17
1.1. Siyasi Durum	17
1.2. İlmî ve Kültürel Durum	23
1.2.1. Cami'atu'l-Ezher	24
2. Demenhûrî'nin Hayatı	29
2.1. İsmi ve Nesebi	29
2.2. Doğumu	30
2.3. İlmî Hayatı	30
2.4. Hocaları	31
2.5. Öğrencileri	38
2.6. Eserleri	40
2.7. Ahlakı, İlmî Derecesi ve Konumu	52
2.8. Âlimlerin Hakkındaki Sözleri	53
2.9. Görevleri	54
2.10. Vefatı	54

İKİNCİ BÖLÜM

HİLYETU'L-LUBBÎ'L-MAŞÛN Bİ ŞERHÎ'L-CEV-HERÎ'L- MEKNÛN İSİMLİ ESERİ

1. İslami İlimlerde Şerh Geleneğine Genel Bir Bakış	57
2. Hilyetu'l-Lubbi'l-Maşûn bi Şerhi'l-Cevheri'l-Meknûn İsimli Eserin Tanıtımı	62
2.1 Eserin İsmi ve Müellife Nisbeti	62
2.2. Eserin Yazılış Sebebi	62
2.3. Eserin Konu Başlıkları	63
2.4. Eserin Üzerine Yapılan Çalışmalar	63
3. Demenhûrî'nin Şerh Metodu	63

3.1. Konuyu Takdim Yöntemi -----	63
3.2. Konu Anlatımında Kullanılan Üsluplar -----	70
3.3. Soru Cevap Yöntemi-----	72
3.4. Metin Sahibinin Eylemlerini Gereçelendirmesi-----	74
3.5. Meseleler Hakkında Diğer Görüşlere Yer Vermesi-----	76
3.6. Manzûm ve Mensûr Eser Arasında Karşılaştırma Yapması -----	85
3.7. Meseleler Hakkında Gelebilecek İtirazlara ve Cevaplarına Değınmesi -----	87
3.8. Lügat, Sarf, Nahiv ve Edebiyat Konularına Değınmesi --	89
3.8.1. Lügat Yönünden Değırlendirmesi-----	89
3.8.1.1. Kelime Manalarının Açıklanması-----	89
3.8.1.2. Kelimelerin Vezin Yönünden Değırlendirilmesi -----	92
3.8.2. Sarf Yönünden Değırlendirilmesi -----	92
3.8.3. Nahiv Yönünden Değırlendirilmesi -----	93
3.8.4. Belagat Yönünden Değırlendirmesi-----	94
3.9. Atıf ve Zamirlerin Mercilerinin Belirlenmesi -----	95
3.10. Metin Sahibini Savunması ve İtirazları -----	97
3.11. Konular Arası İlişki Kurması ve Konu Bütünlüğünü Sağlaması-----	98
3.12. Farklı Kitaplara Yönlendirmesi -----	101
3.13. İstılahları Açıklaması-----	105
3.14. Bazı Kalıp İfadeler Kullanması -----	107
3.15. Tariflere Şartlarına Uygun Bir Şekilde Değınmesi ----	109
3.16. Metinde Yanlış Anlaşılması Muhtemel Yerlere Değınmesi -----	113
3.17. İnce Meselelere Değınmesi ve Yönlendirmesi -----	114
3.18. Vaaz ve Nasihatlerde Bulunması -----	115
3.19. Nüşhaları Teftiş Etme -----	117
3.20. Uygun Misaller Getirmesi ve Çoğaltması -----	119
3.21. İstışhâdlar ile Konulara Açıklık Getirmesi -----	123
3.21.1. Ayet ile İstışhâd -----	123
3.21.2. Hadis ile İstışhâd -----	127
3.21.3. Şiir ile İstışhâd-----	129
3.21.4. Düz Yazı İle İstışhâd-----	132
4. Şerh Esnasında Faydalanılan İlimler -----	134
4.1. Sarf ve Nahiv -----	135

4.2. Mantık -----	135
4.3. Kelam -----	138
4.4. Felsefe -----	139
4.5. Hadis Usûlü -----	140
4.6. Tasavvuf -----	140
4.7. Fıkıh -----	143

SONUÇ -----	145
--------------------	-----

KAYNAKÇA -----	147
-----------------------	-----

KISALTMALAR

b.	: bin
b.y.	: basım yeri yok
c.c.	: celle celâluhu
çev.	: çeviren
h.	: Hicri
H.z.	: Hazreti
m.	: Miladi
nşr.	: neşreden
ö.	: vefat tarihi
r.a.	: radıyallahu anhu
s.a.s.	: sallahu aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
ts.	: basım tarihi yok
vd.	: ve diğerleri

ÖN SÖZ

Belagat, sistemleşme bakımından diğer ilimleri geriden takip etmiştir. Bu daldaki çalışmalar ilk dönemlerde edebi tenkitler şeklinde başlamış ve devam etmiş, ardından Kur'ân-ı Kerîm'in icâzı meselesi bu alandaki telif faaliyetlerine farklı bir boyut kazandırmış ve daha sonraki dönemlerde sistemleşmiştir. Diğer ilimlerde de olduğu gibi sistemleşmenin ardından bu ilimde de birçok eser yazılmıştır. Bunlara bakıldığı takdirde âlimlerin kendilerinden önceki zamanlarda yapılmış çalışmalara da müracaat ettikleri, bununla da kalmararak bunlar üzerine şerh ve hâşiye türü bazı eserler telif ettikleri görülmektedir.

Manzûm eserler, ait oldukları ilim dallarının konularını toplayıcı ve kısa bir şekilde anlatması, kolay olması ve şiire olan düşkünlük gibi sebeplerden dolayı birçok ilimde karşılaşılabılır eserler olmuştur. Bu türde eser veren âlimlerinden birisi de Ebû Zeyd Abdurrahmân el-Ahdarî'dir (ö. 983/1575-76). Bu tür eserlerin kısa bir şekilde yazılmış olması bazı durumların özellikle Arap olmayanlar tarafından anlaşılmasına sebep olabilmektedir. Buna binaen de bu tür eserler üzerine diğer eserlere nispeten daha fazla şerh türünden çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu şekilde çalışmada bulunan âlimlerden birisi de Ahmed b. Abdilmun'im ed-Demenhûrî'dir (ö. 1192/1778).

Bu çalışmada Demenhûrî'nin hayatı, kişiliği, hocaları, öğrencileri ve eserleri hakkında bilgi verilecektir. Ardından da *Hilyetu'l-Lubbi'l-Maşûn bi Şerhi'l-Cevheri'l-Meknûn* isimli eser hakkında genel bilgi verilecek, şârihin izlemiş olduğu metod ve örnekleri, şerhde faydalanılan ilimler ele alınacaktır.

Aynı zamanda "*Demenhûrî ve Hilyetu'l-Lubbi'l-Maşûn bi Şerhi'l-Cevheri'l-Meknûn İsimli Eseri*" adıyla hazırladığım yüksek lisans tezimin bir kısmı olan bu çalışmayı değerli

okuyucuların görüşlerine arz ederken İslami ilimler ve Arapça alanında hizmeti geçen tüm ulemayı şükranla anarım. Bir çalışmanın ortaya çıkmasında yazarının yanında bi çok kişinin de etkisi olmaktadır. Bu bağlamda her daim çalışmamda yardımcı olan ve katkılarıda bulunan çok değerli danışmanım Doç. Dr. Mücahit Küçüksarı'ya, değerli arkadaşım Dr. Öğretim Üyesi Recep Kırıcı'ya ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.